

4. PREVENTIVNI PROGRAMI

4.2. PRESEJALNI PROGRAMI

4.2.2. ZORA

Pregledanost ciljne skupine žensk programa ZORA (20–64 let) v zadnjem triletnem obdobju (1. 7. 2019–30. 6. 2022) je dosegla mednarodno priporočeno mero 70 %. Od vseh 155.566 registriranih izvidov presejalnih brisov materničnega vratu ciljne populacije v letu 2022 jih je bilo 89,6% opredeljenih kot normalnih, 5,8% jih je imelo neneoplastične spremembe. Patoloških izvidov, ki narekujejo dodatno diagnostiko, je bilo 4,4 %.

ZORA je preventivni program za odkrivanje predrakavih in zgodnjih rakavih sprememb na materničnem vratu. Pregled zdravih žensk omogoča pravočasno odkritje tistih, ki imajo predstopnjo ali začetno stopnjo raka materničnega vratu (RMV). Gre za organiziran državni presejalni program, v okviru katerega se sistematično vabi na pregled vse ženske med 20 in 64 letom, ki v zadnjih treh letih niso opravile ginekološkega pregleda z odvzemom brisa materničnega vratu. Z rednimi pregledi žensk je mogoče veliko večino nevarnih sprememb materničnega vratu pravočasno odkriti in zdraviti.

Izvajalci programa so vse ginekološke ambulante (v javnih zavodih in zasebnikov s koncesijo), vsi citopatološki laboratoriji, bolnišnice, ki zdravijo bolnice s predrakavimi in rakavimi spremembami, Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ) ter Program in register ZORA na Onkološkem inštitutu Ljubljana, ki je nosilec programa.

Kazalnika – pregledanost ciljne populacije in delež patoloških brisov:

Pregledanost ciljne populacije je odstotni delež žensk v starosti od 20 do 64 let, ki so v treh letih, kolikor je priporočeni interval med presejalnimi pregledi, opravile vsaj en pregled brisa materničnega vratu.

Delež patoloških brisov je odstotni delež patoloških izvidov brisov med vsemi presejalnimi brisi materničnega vratu.

4.2.2. Slika 1: **Delež patoloških brisov pregledane populacije v okviru presejalnega programa ZORA, Slovenija, 1. 7. 2019–30. 6. 2022**

V letu 2022 je bilo od pregledane populacije v okviru presejalnega programa ZORA 4,4 % brisov opredeljenih kot patoloških.

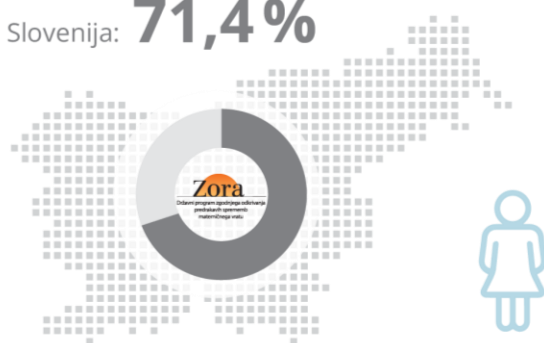
Viri: Program in register ZORA, Onkološki inštitut Ljubljana

ZORA 2022

PREGLEDANOST ciljne populacije žensk dosega mednarodno priporočeno mero **70 %**.

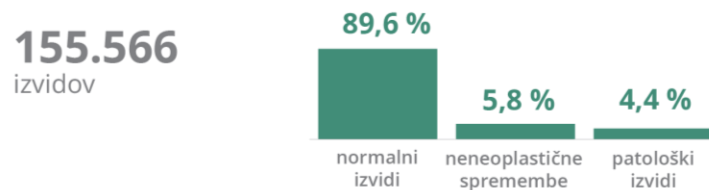
Slovenija: **71,4%**

Preglednost ciljne populacije žensk:

- NAJVEČJI v starostni skupini **20-24 let - 81,8 %**
- NAJMANJŠI v starostni skupini **60-64 let - 56,3 %**
- Pregledanost je premajhna pri starejših ženskah (50–64 let)

PRESEJALNI BRISI materničnega vratu ciljne populacije žensk

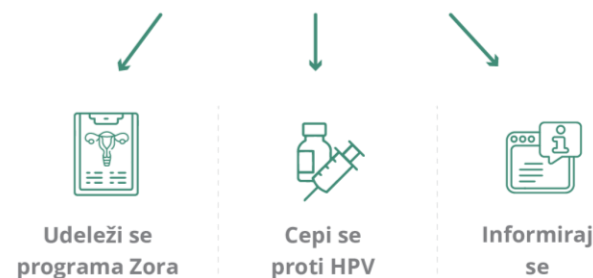
Opomba: Delež PREGLEDANOSTI ciljne populacije žensk, Slovenija, se nanaša na obdobje 1. 7. 2019–30. 6. 2022
Viri: Program in register ZORA, Onkološki inštitut Ljubljana

PATALOŠKI PRESEJALNI BRISI materničnega vratu ciljne populacije žensk:

NAJVEČJI delež v starostni skupini **20-24 let - 6,6 %**
NAJMANJŠI delež v starostni skupini **60-64 let - 2,2 %**

Zaradi učinkovitega **presejalnega programa ZORA** se Slovenija uvršča med evropske države z najmanjšim bremenom raka materničnega vratu.

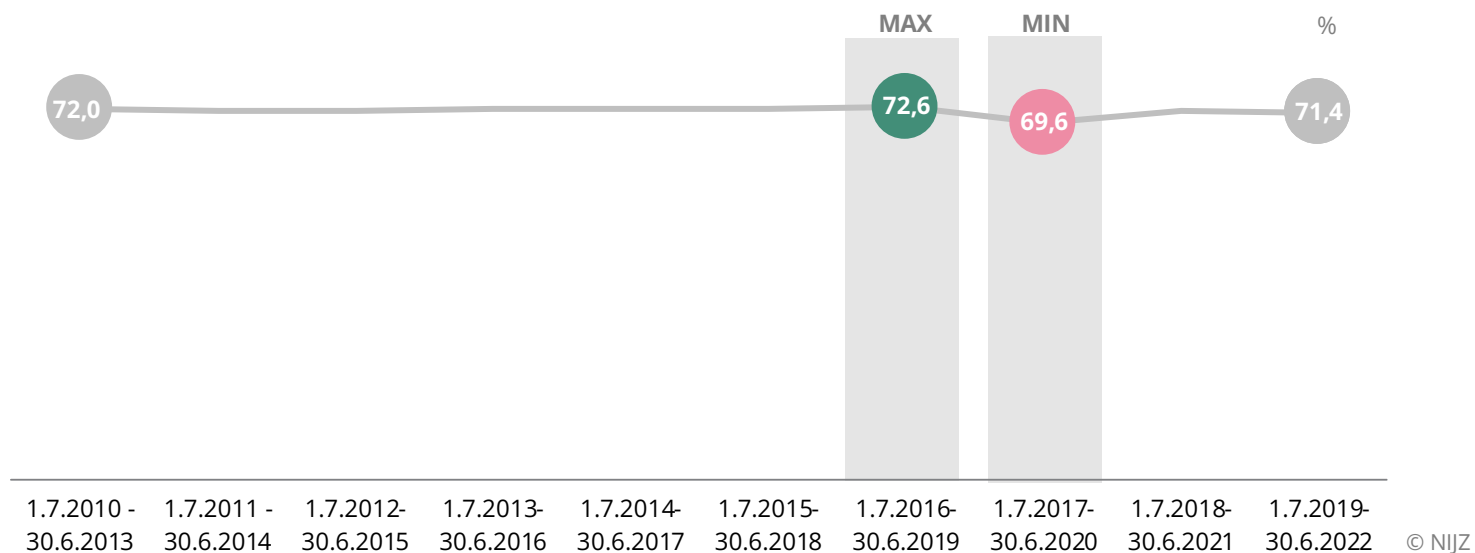

RAK MATERNIČNEGA VRATU

- **94** novih primerov
- **9,0** novih primerov /100.000 žensk
- **7,7** starostno standardizirana incidenčna stopnja¹⁾

4.2.2. Slika 2: **Pregledanost ciljne populacije žensk v triletnih obdobjih, Slovenija, 1. 7. 2010–30. 6. 2022**

Viri: Program in register ZORA, Onkološki inštitut Ljubljana

Pregledanost (71,4 %) v presejalnem programu ZORA je v triletnem pregledovalnem ciklusu 1. 7. 2019–30. 6. 2022 **dosegla mejo priporočenega deleža pregledanosti**, ki zagotavlja učinkovitost programa.

4.2.2. Tabela 1: Pregledanost ciljne populacije žensk v desetih prekrivajočih se triletnih obdobjih po starostnih skupinah, Slovenija, 1. 7. 2010–30. 6. 2022

%	1.7.2010 -	1.7.2011 -	1.7.2012 -	1.7.2013 -	1.7.2014 -	1.7.2015 -	1.7.2016 -	1.7.2017 -	1.7.2018 -	1.7.2019 -	Odmik zadnjih dveh triletnih (odstotne točke)
	30.6.2013	30.6.2014	30.6.2015	30.6.2016	30.6.2017	30.6.2018	30.6.2019	30.6.2020	30.6.2021	30.6.2022	
20-24 let	89,7	88,9	87,7	88,0	86,8	85,7	85,3	81,1	83,7	81,8	-1,9
25-29	80,2	79,2	78,6	78,3	78,4	78,1	78,2	75,4	77,2	76,7	-0,5
30-34	79,2	78,7	79,5	80,6	80,4	80,1	80,1	77,7	80,0	79,5	-0,5
35-39	76,8	76,4	76,8	77,2	77,0	76,8	77,6	74,9	77,2	77,1	-0,1
40-44	76,7	75,5	75,3	75,2	74,8	75,1	75,5	72,4	74,7	75,2	+0,5
45-49	72,8	73,0	73,9	74,3	73,9	74,0	74,6	71,0	73,0	72,9	-0,1
50-54	66,5	66,7	67,4	68,1	67,9	68,3	69,4	66,9	69,3	69,3	+0,0
55-59	59,2	60,0	61,1	61,7	61,9	62,0	63,2	59,9	62,2	61,7	-0,5
60-64	50,9	51,2	52,7	53,9	54,2	55,0	57,0	54,7	56,5	56,3	-0,2
SKUPAJ	72,0	71,6	71,9	72,3	72,0	72,0	72,6	69,6	71,7	71,4	-0,3

Vir: Program in register ZORA, Onkološki inštitut Ljubljana

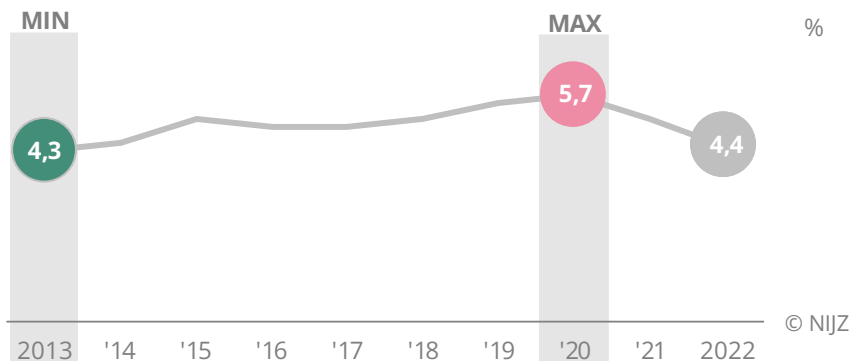
Pregledanost v starostnih skupinah skozi čas in v zadnjih triletnih obdobjih ostaja stabilna v starostnih skupinah do 49 let, kjer je tudi največja udeležba.

V starostnih skupinah 50–54, 55–59 in 60–64 let je vidna **počasna rast pregledanosti** od prvega do zadnjega opazovanega obdobja, **vendar še ne dosega ciljne vrednosti 70 %**.

4. PREVENTIVNI PROGRAMI

4.2.2. Slika 3: **Patološki presejalni brisi materničnega vratu, Slovenija, 2013–2022**

Delež žensk, ki po presejalnem pregledu potrebujejo dodatne preiskave, **se od začetka programa ZORA manjša.**

V obdobju 2013–2021 se je delež patoloških brisov ustalil pri okoli 5 %, v letu 2022 se je zmanjšal na 4,4 %.

Vir: Program in register ZORA, Onkološki inštitut Ljubljana

4.2.2. Tabela 2: **Patološki presejalni brisi materničnega vratu po starostnih skupinah, Slovenija, 2013–2022**

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	odstotne točke
20-24 let	6,4	6,6	7,1	7,1	7,0	6,8	7,5	7,9	6,8	6,6	-0,2
25-29	6,0	6,1	6,5	6,6	6,5	6,6	7,2	7,0	6,7	6,0	-0,7
30-34	5,3	5,6	6,0	5,3	5,6	5,5	5,9	6,3	5,6	4,7	-0,9
35-39	4,9	5,1	5,3	5,4	5,4	5,5	6,1	6,0	5,8	4,9	-0,9
40-44	4,5	4,9	5,9	5,5	5,5	5,6	6,4	5,9	5,5	4,7	-0,8
45-49	3,6	4,3	4,8	4,9	4,9	5,2	5,7	6,0	5,1	4,7	-0,4
50-54	2,9	3,1	3,8	3,7	3,7	4,3	4,6	5,0	4,3	3,5	-0,8
55-59	2,1	1,9	2,8	2,8	2,9	3,1	3,2	3,9	3,0	2,6	-0,4
60-64	1,7	1,7	2,1	2,4	2,4	2,6	2,9	2,8	2,3	2,2	-0,1
SKUPAJ	4,3	4,5	5,1	4,9	4,9	5,1	5,5	5,7	5,1	4,4	-0,7

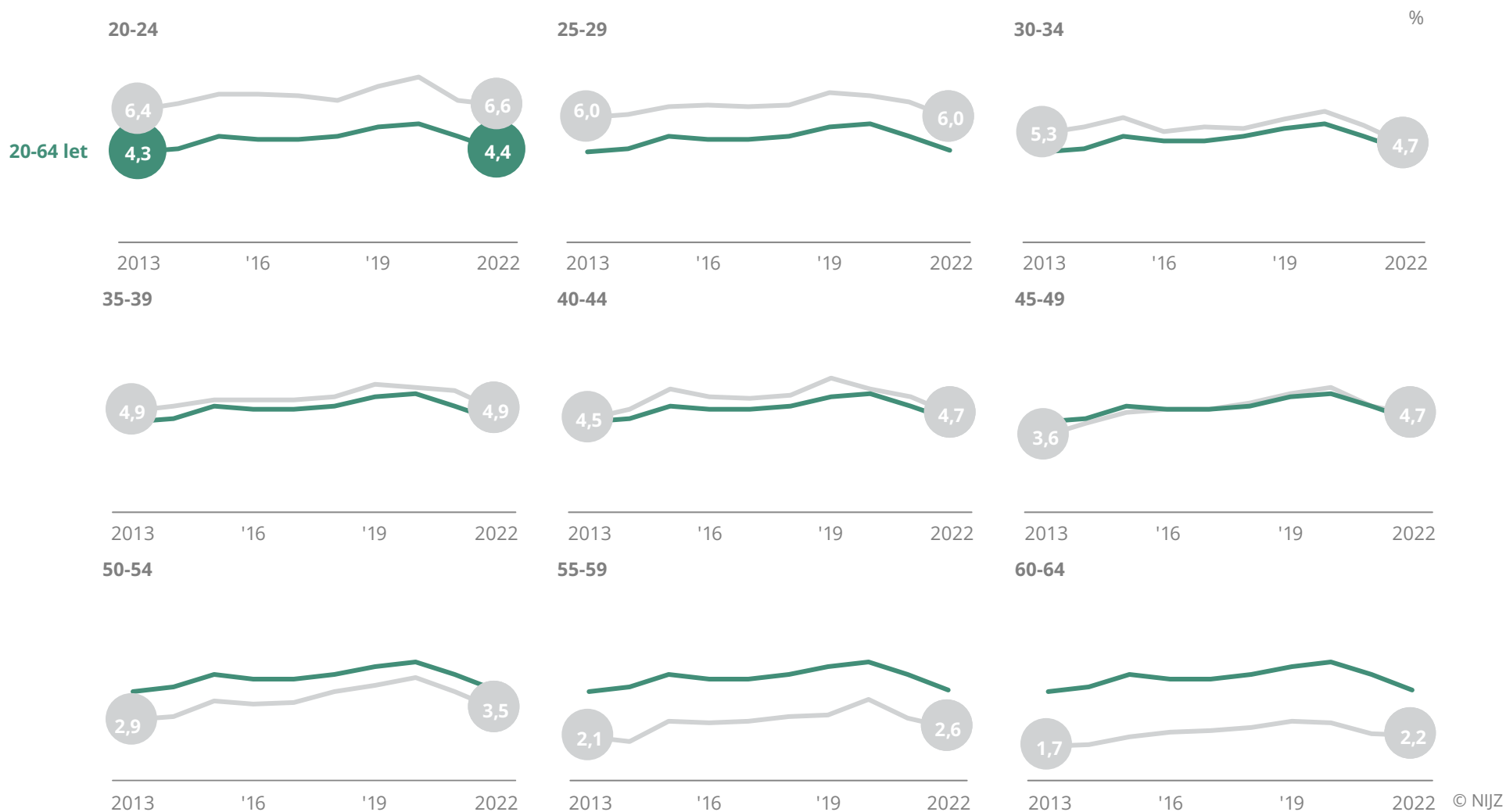
Delež patoloških brisov: **največji pri mladih ženskah, s starostjo se manjša.**

Vir: Program in register ZORA, Onkološki inštitut Ljubljana

4. PREVENTIVNI PROGRAMI

4.2.2. Slika 4 : Patološki presejalni brisi materničnega vratu po starostnih skupinah in v primerjavi s celokupno starostno skupino 20–64 let, Slovenija, 2013–2022

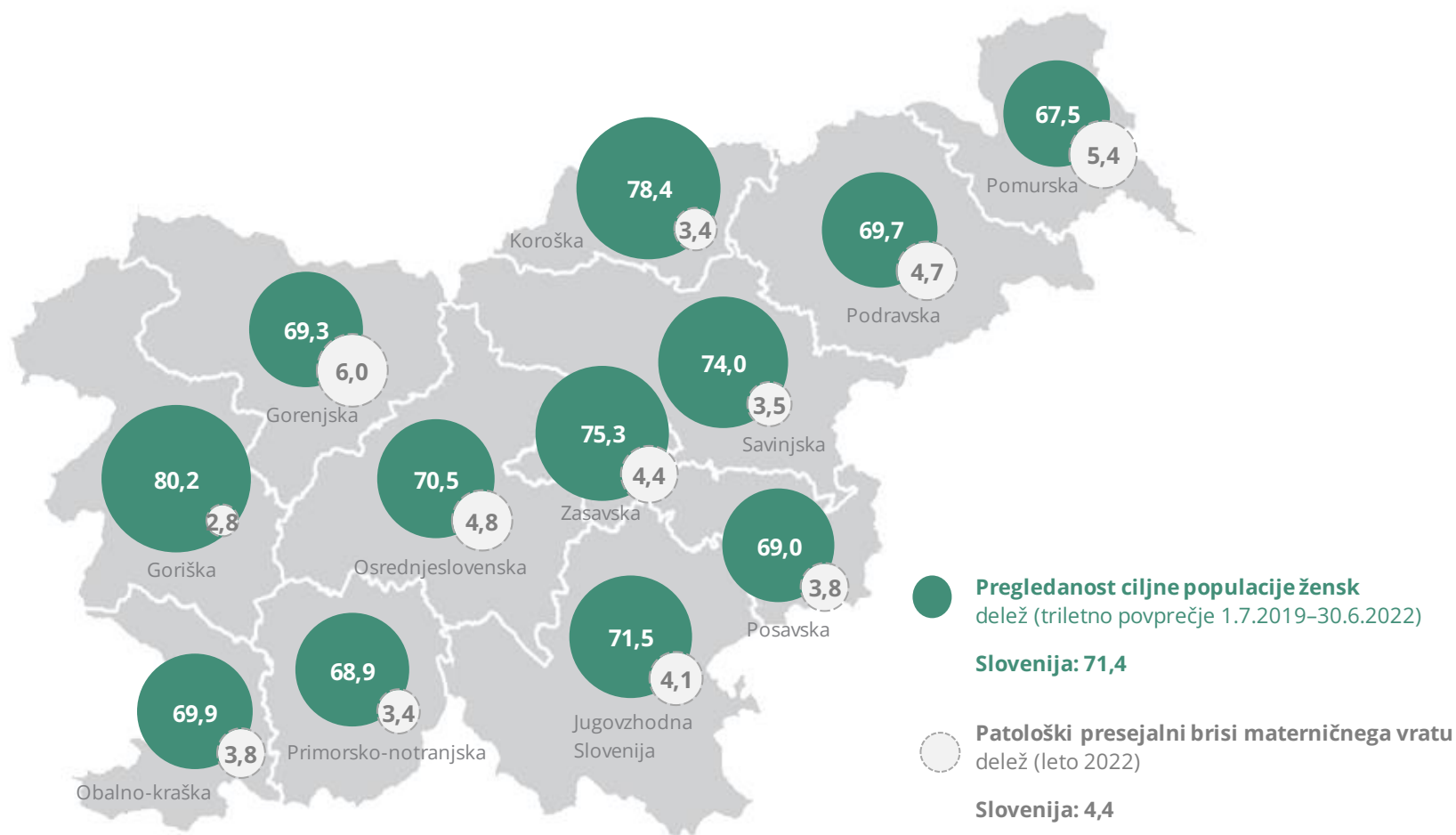

Viri: Program in register ZORA, Onkološki inštitut Ljubljana

REGIONALNE PRIMERJAVE

4.2.2. Slika 5: *Pregledanost ciljne populacije žensk (1. 7. 2019–30. 6. 2022) in patološki presejalni brisi materničnega vratu po statističnih regijah, Slovenija, 2022*

Vir: Program in register ZORA, Onkološki inštitut Ljubljana

4.2.2. Tabela 3: Pregledanost ciljne populacije žensk po statističnih regijah v devetih prekrivajočih se triletnih obdobjih, Slovenija, 1. 7. 2010–30. 6. 2022

%	1.7.2010 -	1.7.2011 -	1.7.2012 -	1.7.2013 -	1.7.2014 -	1.7.2015 -	1.7.2016 -	1.7.2017 -	1.7.2018 -	1.7.2019 -	Odmik zadnjih dveh triletnih obdobj (odstotne točke)
	30.6.2013	30.6.2014	30.6.2015	30.6.2016	30.6.2017	30.6.2018	30.6.2019	30.6.2020	30.6.2021	30.6.2022	
Pomurska	66,8	67,4	68,8	69,3	69,1	66,9	67,4	65,1	67,9	67,5	-0,4
Podravska	69,4	69,2	68,9	69,3	68,4	68,4	70,8	68,4	70,4	69,7	-0,7
Koroška	76,6	77,1	77,6	75,6	75,3	76,7	78,8	76,0	78,7	78,4	-0,3
Savinjska	75,0	75,0	75,1	75,4	75,0	75,9	76,4	72,9	74,2	74,0	-0,2
Zasavska	72,3	72,5	73,5	74,8	76,1	76,1	76,6	72,8	75,8	75,3	-0,5
Posavska	67,5	66,5	68,3	69,3	69,8	69,5	70,5	67,4	69,8	69,0	-0,8
Jugovzhodna Slovenija	71,2	70,5	71,4	72,1	72,4	71,7	71,2	68,4	70,8	71,5	+0,7
Osrednjeslovenska	72,7	72,1	72,3	72,0	71,6	71,6	71,7	68,4	70,6	70,5	-0,1
Gorenjska	72,8	71,8	71,6	72,0	71,4	70,8	71,6	69,4	70,5	69,3	-1,2
Primorsko-notranjska	66,7	66,3	67,5	68,0	67,6	69,0	70,3	68,7	68,8	68,9	+0,1
Goriška	78,7	78,9	80,1	80,2	80,2	79,2	79,8	75,0	80,2	80,2	
Obalno-kraška	68,4	67,1	67,2	69,2	68,0	68,7	68,2	66,7	69,7	69,9	+0,2
SLOVENIJA	72,0	71,6	71,9	72,3	72,0	72,0	72,6	69,6	71,7	71,4	-0,3

Vir: Program in register ZORA, Onkološki inštitut Ljubljana

Pregledanost v triletnem obdobju (1. 7. 2019–30. 6. 2022) se giblje:

- od **najmanj** 67,5 % v pomurski,
- do **največ** 80,2 % v goriški regiji.

Mednarodno priporočljiv delež za presejalne programe (70 %) dosejajo v osmih od dvanajstih slovenskih statističnih regij, razen v pomurski, posavski, gorenjski in primorsko-notranjski.

4. PREVENTIVNI PROGRAMI

4.2.2. Tabela 4: **Patološki presejalni brisi materničnega vratu po statističnih regijah, Slovenija, 2013–2022**

%	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	(odstotne točke)	
											Odmik 2022/2021	
Pomurska	5,1	5,6	6,2	6,0	4,5	5,4	8,3	6,4	7,3	5,4	-1,9	←
Podravska	4,0	4,4	6,2	6,2	5,6	5,6	5,6	5,7	4,5	4,7	+0,2	→
Koroška	3,8	3,4	4,9	4,5	5,0	4,4	5,6	4,9	3,8	3,4	-0,4	←
Savinjska	3,7	3,9	4,3	4,1	3,5	3,9	4,4	4,4	3,6	3,5	-0,1	←
Zasavska	3,6	3,5	4,2	3,8	4,0	4,2	4,1	4,7	4,4	4,4		
Posavska	4,2	3,9	4,6	4,6	4,2	5,7	4,4	4,9	4,2	3,8	-0,4	←
Jugovzhodna Slovenija	4,6	4,5	4,1	4,4	4,8	6,2	5,3	5,7	5,3	4,1	-1,2	←
Osrednjeslovenska	4,3	4,8	5,2	4,8	5,2	5,0	6,1	6,4	5,7	4,8	-0,9	←
Gorenjska	5,4	5,0	4,7	5,3	6,2	6,0	5,8	6,2	6,2	6,0	-0,2	←
Primorsko-notranjska	3,7	4,4	4,0	3,9	4,8	3,7	3,8	4,9	3,9	3,4	-0,5	←
Goriška	2,3	3,9	4,5	4,3	4,7	4,6	4,4	4,7	4,1	2,8	-1,3	←
Obalno-kraška	6,2	5,1	5,3	5,1	5,2	4,8	5,0	6,6	5,7	3,8	-1,9	←
SLOVENIJA	4,3	4,5	5,1	4,9	4,9	5,1	5,5	5,7	5,1	4,4	-0,7	←

Vir: Program in register ZORA, Onkološki inštitut Ljubljana

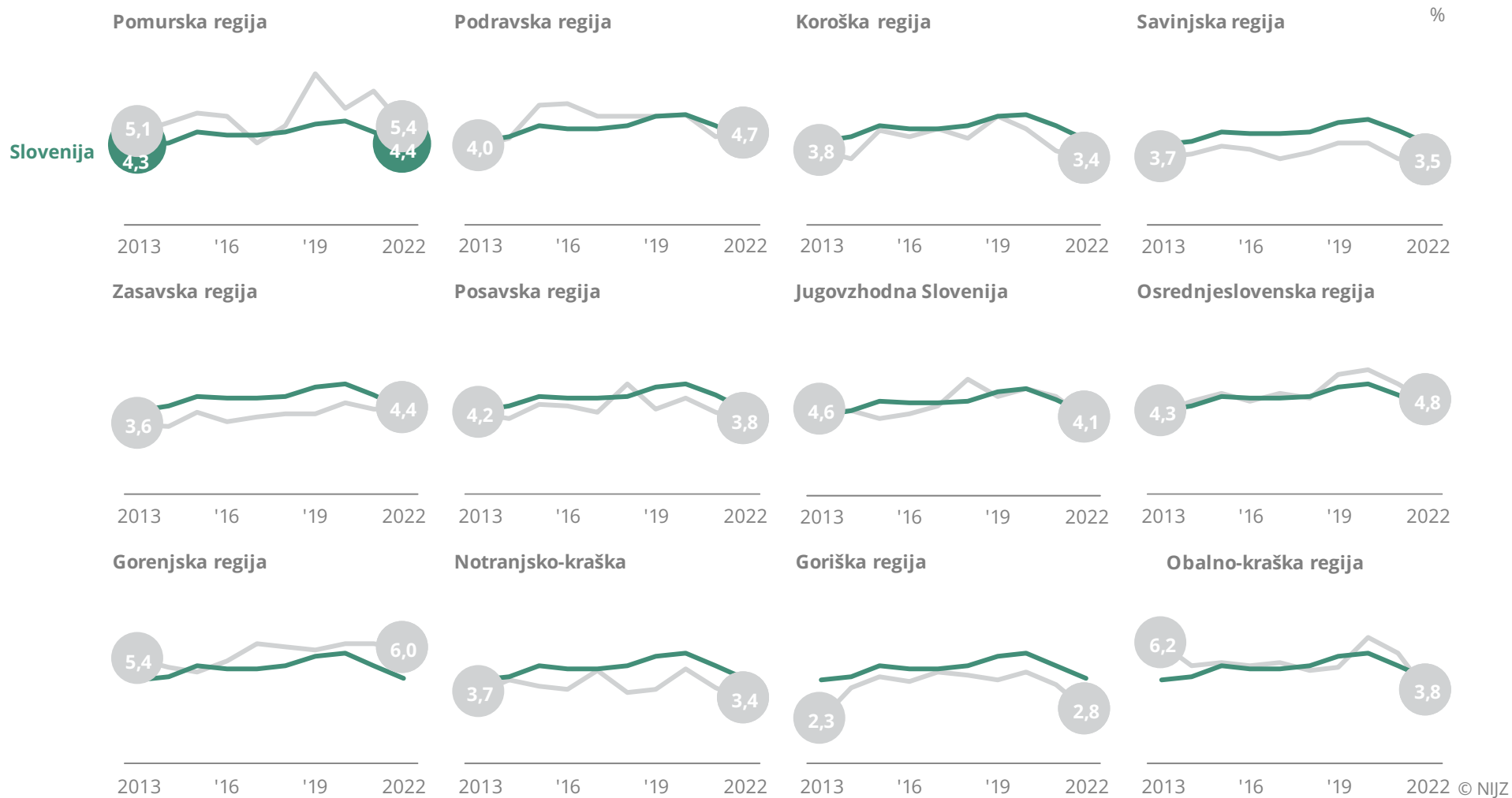
Delež patoloških brisov se v večini slovenskih statističnih regij giblje okvirno med 4 % in 5 %, najbolj odstopata:

- goriška regija z **najnižjim** deležem 2,8 % in
- gorenjska z **najvišjim** deležem 6,0 %.

4. PREVENTIVNI PROGRAMI

4.2.2. Slika 6: Patološki presejalni brisi materničnega vratu po statističnih regijah, Slovenija, 2013–2022

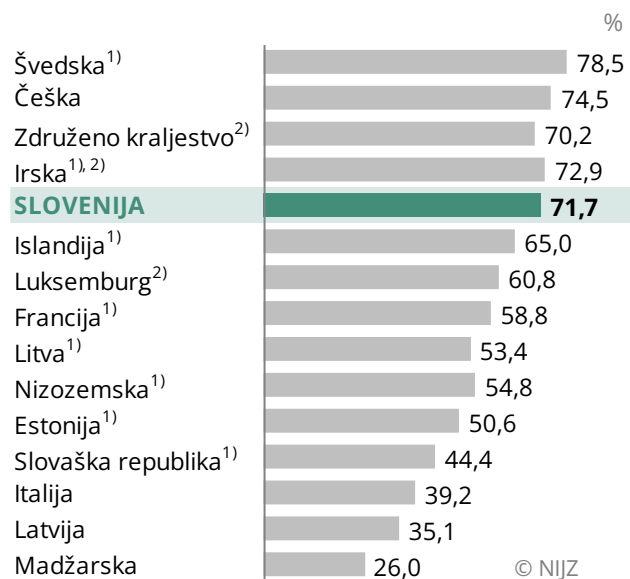

Vir: Program in register ZORA, Onkološki inštitut Ljubljana

MEDNARODNE PRIMERJAVE

4.2.2. Slika 7: *Pregledanost ciljne populacije žensk, Slovenija in nekatere evropske države, 2021*

Pregledanost ciljne populacije žensk je v Sloveniji višja od večine držav, ki so sporočile podatke.

¹⁾ Razlika v metodologiji.

²⁾ Začasna vrednost.

DEFINICIJE

NAZIV	OKRAJŠAVA	DEFINICIJA	DODATNA POJASNILA	ANGL. IZRAZ
Bris materničnega vratu in materničnega kanala		Bris materničnega vratu in materničnega kanala je sestavni del rednega preventivnega ginekološkega pregleda za preprečevanje in zgodnje odkrivanje raka materničnega vratu.	Pri pregledu ginekolog s posebnim loparčkom/krtičko rahlo podrsa po sluznici materničnega vratu in kanala, da pridobi vzorec celic, ki jih prenese na stekelce in pripravi za kasnejše obarvanje in preiskave s pomočjo svetlobnega mikroskopa.	Cervical smear
Negativen izvid brisa materničnega vratu		Negativen izvid brisa materničnega vratu pomeni, da odvzete celice niso spremenjene. Izvid brisa je negativen tudi, če so v njem samo vnetne ali druge manj pomembne spremembe.		Negative for intraepithelial lesion or malignancy
Organizirani, populacijski presejalni program		Organizirani presejalni program pomeni vrsto organiziranih aktivnosti, ki zagotavljajo zadostno udeležbo ciljne skupine prebivalcev (praviloma z osebnimi vabili) ter zagotavljajo in nadzirajo kakovost vseh postopkov, od presejanja prek zdravljenja v presejanju odkritih sprememb do spremljanja kratkoročnih in dolgoročnih kazalnikov učinkovitosti programa.	Namen organiziranih presejalnih programov je zmanjšanje umrljivosti, zgodnejše odkrivanje bolezni (kar za osebo pomeni boljšo kakovost življenja) in odkrivanje predstopenj bolezni (kar zmanjša obolevnost za določeno boleznijo).	Organised, population-based screening program
Patološki izvid brisa materničnega vratu		Patološki izvid brisa materničnega vratu pomeni prisotnost sprememb nizke ali visoke stopnje na ploščatih ali žleznih celicah materničnega vratu. Ženska s patološkim izvidom brisa potrebuje dodatne preiskave, ki so odvisne od stopnje sprememb.		Epithelial cell abnormalities
Pregledanost		Pregledanost ciljne populacije je odstotni delež ciljne skupine, ki se v določenem časovnem intervalu udeleži presejalnega pregleda.		Coverage by screening test
Presejanje		Presejanje pomeni pregledovanje navidezno zdravih ljudi s preprosto preiskavo ali testom, da bi med njimi odkrili tiste s predstopnjo ali z začetno obliko iskane bolezni, ki sama po sebi še ne povzroča kliničnih težav.		Screening
Presejalni program ZORA	ZORA	ZORA je preventivni program za odkrivanje predrakavih in zgodnjih rakavih sprememb na materničnem vratu. To pomeni, da v sklopu programa ZORA ginekologi s pregledovanjem zdravih žensk pravočasno odkrijejo tiste, ki imajo predstopnjo ali začetno stopnjo raka materničnega vratu (RMV). Tedaj je možno z enostavnimi terapevtskimi posegi raka preprečiti ali povsem pozdraviti.		Cervical cancer screenings

SEZNAM SLIK

4.2.2. Slika 1: Delež patoloških brisov pregledane populacije v okviru presejalnega programa ZORA , Slovenija, 1. 7. 2019–30. 6. 2022	2
4.2.2. Slika 2: Pregledanost ciljne populacije žensk v triletnih obdobjih, Slovenija, 1. 7. 2010–30. 6. 2022	4
4.2.2. Slika 3: Patološki presejalni brisi materničnega vratu , Slovenija, 2013–2022	6
4.2.2. Slika 4 : Patološki presejalni brisi materničnega vratu po starostnih skupinah in v primerjavi s celokupno starostno skupino 20–64 let, Slovenija, 2013–2022 ..	7
4.2.2. Slika 5: Pregledanost ciljne populacije žensk (1. 7. 2019–30. 6. 2022) in patološki presejalni brisi materničnega vratu po statističnih regijah, Slovenija, 2022	8
4.2.2. Slika 6: Patološki presejalni brisi materničnega vratu po statističnih regijah, Slovenija, 2013–2022	11
4.2.2. Slika 7: Pregledanost ciljne populacije žensk , Slovenija in nekatere evropske države, 2021	12

SEZNAM TABEL

4.2.2. Tabela 1: Pregledanost ciljne populacije žensk v desetih prekrivajočih se triletnih obdobjih po starostnih skupinah, Slovenija, 1. 7. 2010–30. 6. 2022	5
4.2.2. Tabela 2: Patološki presejalni brisi materničnega vratu po starostnih skupinah, Slovenija, 2013–2022.....	6
4.2.2. Tabela 3: Pregledanost ciljne populacije žensk po statističnih regijah v devetih prekrivajočih se triletnih obdobjih, Slovenija, 1. 7. 2010–30. 6. 2022	9
4.2.2. Tabela 4: Patološki presejalni brisi materničnega vratu po statističnih regijah, Slovenija, 2013–2022	10